

אזמרה לשמך

פסקי הלכות ותשובות מפי מורנו הגאון רבי עמרם פריד שליט"א

שו"ת בעניין הדלקת נרות שבת - חלק ד

תלמידי ישיבה היכן ידליקו נרות שבת

שאלה: בחורי ישיבות היכן ידליקו נרות שבת, וכיצד הוא האופן הראוי להדלקה.
תשובה: גם בחורי ישיבות חייבים בהדלקת נרות שבת במקום אכילתם¹, ולכן ידליק אחד מהתלמידים נרות בחדר האוכל עבור כל התלמידים², וצריכים כולם להשתתף

דינם כדין ב' או ג' בעלי בתים שכתב השולחן ערוך (סימן רסג ס"ח) "ב' או ג' בעלי בתים אוכלים במקום אחד, יש אומרים שכל אחד מברך על מנורה שלו, ויש מגמגם בדבר, ונכון לזיהר בספק ברכות ולא יברך אלא אחד", וברמ"א כתב שמנהגינו כדעה הראשונה שכל אחד מדליק ומברך על מנורה שלו, ובמשנה ברורה (סקל"ה) הטעם שמדליק כל אחד בפני עצמו שכל מה שמיתוסף אורה יש בה שלום בית ושמחה יתירה להנאת אורה בכל זוית וזוית, ומשמע בדבריו שמטעם זה לא מועיל להשתתף כולם בפרוטה לצאת בהדלקת אחד מהם, ומשום כך לא הזכיר השולחן ערוך שמשותף בפרוטה אלא באורח ולא בב' וג' בעלי בתים, ולפי זה יצטרכו בחורי הישיבה להדליק כל אחד בפני עצמו בחדר האוכל, ולא לסמוך על הדלקת אחד עבור כולם, אלא שכבר כתב המשנה ברורה (שם סק"ל) לגבי הירידים שמתאכסנים הרבה בעלי בתים בחדר אחד ואין בעל הבית עמהם בחדרם חל עליהם חובת הדלקה בברכה ולכן ישתתפו כולם וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו, ולכאורה דין זה הוא בסתירה לדין האמור בב' וג' בעלי בתים שכל אחד מדליק בפני עצמו, ובביאור הלכה בהלכות חנוכה (סימן תרע"ט ס"א) הביא את דברי הפרי מגדים

1. כדין עיקר מצוות הדלקת נרות שבת במקום האכילה, ואף שכתב השולחן ערוך (סימן רסג ס"ח) "אורח שאין לו חדר מיוחד וגם אין מדליקין עליו בביתו, צריך להשתתף בפרוטה", ובמשנה ברורה (סקל"ה) הביא דברי המגן אברהם בהלכות חנוכה בשם תשובת רש"ל דגם הבחורים צריכים להשתתף, והסיק שם דאפשר דהיינו דווקא כשאוכל בפני עצמו אבל אם סמוך על שלחן בעל הבית הרי הוא בכלל בני ביתו, ואם כן יש לדון שבחורי הישיבות כיון שדרים בקביעות בפנימיית הישיבה וסועדים מאוכל הישיבה יש לראותם כסמוכים על שולחן הישיבה, ולפי זה אין להם חובת הדלקה כלל, אלא הנהלת הישיבה היא המדליקה נרות בחדר האוכל ובזה מועיל לפטור את כל תלמידי הישיבה, ואולם כיון שכספי הישיבה מיועדים עבור תלמידי הישיבה ואף שראש הישיבה הוא הגזבר לקופת הישיבה, מכל מקום נחשבים כאוכלים משל עצמם, וכדין מצות של צדקה שאין העני נחשב כסמוך על שולחן גבאי הצדקה אלא כאוכל משלו, ולכן אינם נחשבים כסמוכים על שולחן בעל הבית, וממילא דין תלמידי הישיבה כדין בעל הבית הסועד משלו שמחוייב בהדלקה.

2. ואף שלכאורה כיון שדינם כדין בעל הבית וכולם סועדים יחד בחדר האוכל צריך להיות

בפרוטה, ולכן יקחו נר השייך לכספי הישיבה שיש חלק לכל תלמידי הישיבה בנר והרי הוא שייך לכולם³, ואם הנר הוא מממון פרטי השייך לאחד מתלמידי הישיבה יגביה אחר את הנר לזכותו עבור כל בני הישיבה, ולכתחילה ראוי שישמעו כולם את ברכת המברך ויכוונו לצאת בברכתו⁴.

ולגבי ההדלקה בחדרי הפנימיה אם מגיע אור לחדרים מהפרוזדור כפי המצוי, אין צריכים להדליק שהרי את עיקר מצוות הדלקת נרות קיימו כבר בהדלקה בחדר האוכל, ומשום שלום בית כיון שיש אור מבחוץ שוב אינם צריכים להדליק, ואולם אם יש חושך מוחלט ולא מגיע אור מבחוץ כלל חייבים להדליק בברכה⁵, ובאופן זה ראוי לכתחילה שיאכלו בחדרם⁶.

וידליק אחד ויברך ויכוין להוציא כולם בברכתו וגם הם יכוונו לצאת בברכתו, ותמה בקצות השולחן (סימן עז בדי השולחן סק"ב) שלא מצאנו כן בשאר מצוות המשלח צריך לשמוע את הברכה מהשליח, ולכן נקטו גדולי הפוסקים שאין דין זה מעכב אלא למצווה מן המובחר.

5. כמבואר במשנה ברורה (סימן רסג סק"ב וסק"ל וסק"יא) שחייב גמור להדליק בשאר החדרים גם אם כבר הדליק במקום האכילה, וכן הורה מרן החזון איש לתלמיד ישיבה ששאלו על כך (תשובות וכתבים מו) "צריך להדליק בחדר השינה אף שאינו אוכל שם ולברך על עליו, ועל לאמפי של גז מברכין, ודי בנר אחד", ובאופן זה לא ישמע את ברכת המברך בחדר האוכל ויכוון לצאת בברכתו אלא יברך לבדו בחדרו וידליק.

6. שכן בעיקר דין הברכה על שלום בית נחלקו הפוסקים אף שנוקטים הלכה שמברך לכתחילה יש לחוש לדעות הסוברים שאין מברכים על הדלקה משום שלום בית, ולכן ראוי לכתחילה שיסעוד שם את סעודתו ובה מברכים אף על תוספת אורה.

7. שכן אינם נפטרים זה בהדלקתו של זה, ואין זה דומה לשאלה הקודמת שהבעל מדליק בבית, שמשום כך צריך שתדליק האשה קודם בעלה שלא תיפטר בהדלקה שמדליק עליה בבית, אבל בזה ששניהם מתארחים ואינם בביתם צריכים שניהם להדליק, ואולם כמובן שנצרכים לזה תנאי החיוב שיהיה להם חדר מיוחד בבית שמתארחים בו.

(שם א"א סק"ג) שכתב שבשני בעלי בתים הדרים בחדר אחד וכל אחד אוכל משלו אפשר שמן הדין צריכים כל אחד להדליק לבדו ולא מועיל שיתוף בפרוטה אלא באורח, ובהמשך דבריו שם (סק"ח) הביא שהלבוש והפרי חדש נחלקו בדין זה, ובפרי חדש (שם סק"א) הביא מהמגיד משנה (הלכות חנוכה פ"ד ה"ד) שכתב לחלק בין אוכלים מאוכל אחד או שכל אחד אוכל משלו, שאם אוכלים מאוכל אחד משתתפים בפרוטה, ואם כל אחד אוכל משלו צריך כל אחד להדליק בפני עצמו, ומכל זה מבואר שלכל הדעות כאשר כולם אוכלים מאוכל אחד משתתפים בפרוטה, ומשום כך תלמידי הישיבות שכולם אוכלים מאוכל אחד משתתפים בפרוטה ואינם צריכים להדליק כל אחד בפני עצמו, ולדעת הלבוש גם כאשר אוכלים כל אחד משלו משתתפים בפרוטה, ובקצות השולחן (סימן עז בדי השולחן סק"ב) כתב שכל דין ברכה על תוספת אורה נאמר רק בנשים ולא באנשים, ולדבריו בכל אופן אנשים אינם מברכים כל אחד בפני עצמו אלא משתתפים בפרוטה.

3. כיון שכספי הישיבה הם עבור התלמידים ממילא יש להם זכות בנרות אלו שנקנו מכספי הישיבה.

4. בעולת שבת (סימן רסג סק"ד) כתב לגבי ההולכים ליריד שאחד מדליק עבור כולם "ונכון שיעמדו אצל המברך ויכוונו לברכתו שיוציאם ידי חובה וגם המברך יכוון להוציאם ואז יוצאים לכולי עלמא", ובמשנה ברורה (סק"ל) כשהביא את דין ההולכים ליריד גם כן נראה שנקט כן שכתב

זוג שכל אחד מתארח במקום אחר מי ידליק

שאלה: אישה שאינה בכיתה ובעלה גם הוא אינו בבית אלא מתארח במקום אחר מי מהם צריך להדליק נרות שבת.

תשובה: שניהם צריכים להדליק נרות שבת היכן שנמצאים בברכה⁷.

להדליק נרות במקום שהמעבר בו גורם לתזוזת השלהבת

שאלה: האם מותר להדליק את הנרות על השיש כאשר המעבר בסמוך לנרות גורם לשלהבת לזוז.

תשובה: כיון שתזוזת השלהבת אין בה משום מלאכת מכבה לדעת רוב הפוסקים⁸, על כן כל שזוהו המקום שאפשר להניח בו את הנרות אפשר להקל ולהניח שם אף אם על ידי כך תגרם תזוזת השלהבת.

הנר קבוע בדלת עצמה שעל ידי פתיחת וסגירת הדלת מקרב השמן לנר או מרחיקו ממנו, אסור לפתחו ולנעלו, ולכאורה מטעם זה אסור לגרום לתזוזת השלהבת, אולם כבר כתב שם הרמ"א שבנר של שעוה מותר לפתחו ולנעול, אף על פי שהוא קבוע בדלת, והרי שעצם תזוזת השלהבת אינה אסורה אלא רק כאשר גורם לקרב את השמן לנר שבכך ממחר שריפתו, ואף שלגבי האיסור לקרוא לאור הנר בשבת משום גזירת שמא יטה כתב השולחן ערוך (סימן רע"א) שבכלל גזירה זו גם נר שעוה, ובמשנה ברורה (שם סק"ד) הביא את דברי הב"ח בשם מהרש"ל שכתב שנהגו להקל בנר שעוה ונר חלב כיון שלא שייך בזה גזירת שמא יטה, וכן כתב הט"ז, והטעם בזה לכאורה כאמור מפני שלא שייך בזה לקרב ולרחק את השמן מהשלהבת, והביא שם את דברי המגן אברהם שכתב דשלא לצורך יש להחמיר, ועוד הביא דברי האליה רבה בשם מלבושי יום טוב, וכן מביאר הגר"א שנקטו שגם בנר שעוה ונר חלב שייך גזירת שמא יטה, והרי שעצם הזזת השלהבת יש בה איסור, ולפי זה כמו כן גם לגבי סגירת הדלת כשיש נר שעוה מאחוריה הדין להחמיר ולאסור, ולפלא שלא הביא המשנה ברורה על דברי הרמ"א שהתיר בנר שעוה שאחורי הדלת את דעת הפוסקים האוסרים גם בנר שעוה, [ואין

8. בגמרא שבת (ק"ב ע"א) הביאה ברייתא "נר שאחורי הדלת פותח ונועל כדרכו, ואם כבתה כבתה", וכתבה הגמרא שרב קילל את המורה כן, וביארה הגמרא שגם לשיטת רבי שמעון הסובר שדבר שאינו מתכוין מותר מודה באופן זה שפסיק רישא שיכבה הנר בפתיחת הדלת, והובא דין זה בשולחן ערוך (סימן רע"א) וכתב המגן אברהם (סק"ב) בשם הב"ח שדין זה הוא דוקא כאשר הנר מונח כנגד פתיחת הדלת ממש וקרוב אל הדלת, והובאו דבריו במשנה ברורה (סק"ב), ומתבאר בזה שכל דין זה נאמר דוקא באופן שפסיק רישא שיכבה הנר, ולא בעצם גרמתו לתזוזת השלהבת, ואין לומר שפסיק רישא של תזוזת השלהבת גם הוא בכלל פסיק רישא של כיבוי שתזוזת השלהבת עצמה יש בה משום כיבוי והבערה, שהרי ברשב"א (שם) עמד לשיטת הערוך שפסיק רישא דלא ניחא ליה לא נאסר למה באופן זה שאינו רוצה בכיבוי נאסרה פתיחת הדלת, ותירץ הרשב"א שכיון שרוצה במותר השמן והפתילות נחשב כניחא ליה, ומבואר בדבריו שלא נאסרה פתיחת הדלת רק באופן שפסיק רישא שיכבה הנר לגמרי בפתיחתו, ומטעם זה יש להתיר הנחת הנר על גבי השיש אף שבכך גורם לתזוזת השלהבת מכל מקום כיון שאינו גורם בכך את כיבוי הנר אינו בכלל האיסור, אלא שבהמשך דברי השולחן ערוך שם כתב שאם

מניין הנרות שמדליקים כאשר שובתים חוץ לבית

שאלה: אשה שאינה נמצאת בביתה בשבת, אלא מתארחת במקום אחר, וילדיה שובתים לבדם בבית, ומנהגה להדליק לנרות שבת כפי מספר הילדים, האם תדליק במקום שמתארכת נרות כמספר הילדים, והאם בעלה המדליק במקומה צריך להדליק בבית מספר נרות כפי שאשתו רגילה להדליק.

תשובה: כיון שאינה שוהה בביתה אינה צריכה להדליק אלא שתי נרות⁹, וכן בעלה אינו מדליק אלא שתי נרות¹⁰, ויש שכתבו שהבעל כיון שמדליק בביתו מדליק כפי שרגילה האשה להדליק¹¹, והמנהג בזה הוא שכאשר הבעל מדליק אינו מדליק אלא שתי נרות.

השלהבת אלא לתזוזתה מצד לצד אין בכך איסור כלל, ועוד הוסיף בקצות השולחן (השמטות לסימן קו סק"א) להוכיח דלא כדברי המנחת שבת, ועל כן כל שזהו המקום שבאפשרותו להניח את הנרות מותר להניח שם את הנרות ואין לחוש לתזוזת השלהבת.

9. לפי שעיקר הדין הוא בהדלקת שתי נרות אחד כנגד זכור ואחד כנגד שמור, כמבואר בשולחן ערוך (סימן רסג ס"א), והתוספת אינה מן הדין אלא ממנהג משום כבוד שבת, ועל כן נהגו שכאשר האשה מתארכת במקום אחר אינה מדלקת אלא שתי נרות כעיקר הדין.

10. כפי המבואר בהערה הקודמת שהתוספת יותר משתי נרות אינה מן ההלכה אלא ממנהג ועל כן הבעל המדליק נרות במקום אשתו שאינה שוהה בבית אינו מדליק אלא כפי המחוייב מן ההלכה ולא כפי המנהג, שכן התוספת וההידור במצות הדלקת הנרות היא רק באופן שההדלקה נעשית כפי עיקר תקנתה וצורתה בהדלקת בעלת הבית.

11. כיון שהאשה מדליקה בשליחותו של הבעל, וריבוי הנרות גם הוא נחשב שליחותו של הבעל ועל כן כאשר מדליק בעצמו צריך להדליק כפי מניין הנרות שאשתו רגילה להדליק בשליחותו.

לחלק בזה בין גזירת שמה יטה שנר שצוה הוא בכלל 'לא פלוגי' שבדברי הגר"א נראה שנר שצוה הוא בכלל עיקר הגזירה של שמה יטה, ואולי יש לחלק בין הטיה גמורה של הנר שבזה ממחר בעירתו, לתזוזת השלהבת לבדה שבזה אינו ממחר הבעירה ואינו בכלל האיסור, ובכל אופן נראה בזה שאין איסור בעצם תזוזת השלהבת לבדה, ועל כן מותר להדליק הנרות במקום זה שתגרם תזוזת השלהבת, ואמנם במנחת שבת (סימן פ סק"ד) כתב שיש להזהר מלעבור במרוצה סמוך לנרות דולקים אף שאין פסיק רישא שיכבו ממש כיון שדרך השלהבת להתנועע ולהתגדל יותר משהיה קודם לכן יש בזה משום מבעיר והחוש יעיד על זה, והביא שם שכסברא זו מבואר בפרי מגדים (סימן רעו אשל אברהם סק"י), וכוונתו לדברי הפרי מגדים שיש איסור הטיה גם בנר שצוה, והביא שם (במהדורה החדשה) שהאשל אברהם מבוטשאש היה מקומו בתפילה סמוך לנרות וחשש להתנועע בתפילתו שמה יגרום בכך לתזוזת השלהבת, וכתבו בזה גדולי הפוסקים לחלק כפי החילוק האמור בין אופן שתזוזת השלהבת גורמת להגברת הלהבה ולמהר בכך את שריפת השמן, לבין אופן שגורם לשלהבת לרצד מצד לצד אבל אין שינוי בגודל השלהבת, שכל שאינו גורם לשינוי בצורת

ברכת ישר כח להרב רוני
ליקר שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון

לתרומות והנצחות, להערות
והארות, ולקבלת העלון במייל
ניתן ליצור קשר 052-7175517
a0527175517@gmail.com

ברכת ישר כח להרב אריה
שינפלא שליט"א על סיועו
בהדפסת הגליון